

BOSHLANG'ICH SINIF ONA TILI DARSLIKLARIDAGI TUSHUNILISHI QIYIN BO'LGAN SO'Z USTIDA ISHLASH

Qo'qon davlat universiteti
Boshlang'ich ta'lim kafedrası o'qituvchisi
Shahzoda A'zamova
208-guruh talabasi **Saminova Dilzoda**

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinf (xususan, 2-sinf) o'quvchilariga ona tili darsliklarida uchraydigan, lekin tushunilishi qiyin bo'lgan so'zlar ustida samarali ishlash metodikasi masalasi o'rganiladi. Maqola bilan bog'liq nazariy-asoslar tahlil etilib, pedagogik tajriba va amaliy misollar orqali metodik tavsiyalar ilgari suriladi. Shu bilan birga, darsliklarda qaysi turdagi so'zlar bolalar uchun murakkab bo'lishi mumkinligi, ularning lug'atini kengaytirish yo'llari va o'qituvchining metodik yondashuvlari muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich sinf, tushunilishi qiyin so'zlar, metodika, lug'at ish, ona tili darsligi, semantika

Til o'rganish jarayonida so'zlarni tushunish darajasi muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, ona tili fanida, bolalar ona tilida ham matnlarni to'liq anglab o'qiy bilmasligi mumkin — chunki darsliklardagi ba'zi so'zlar, iboralar yoki terminlar ular uchun ilgari tanish emas. 2-sinfda til qobiliyatlari shakllanmoqda; so'zlar bilan ishlash metodikasi bolalarning leksik kompetensiyasini kengaytirishga, tushunishni oshirishga xizmat qiladi.

Boshlang'ich sinf o'quvchi darslikdagi barcha so'zlarni tushunmasa, matnni anglash muammosi tug'iladi va butun dars samarasi sust bo'lishi mumkin. Shu bois, o'qituvchilar uchun tushunilishi qiyin so'zlar ustida ishlash bo'yicha metodik tavsiyalar ishlab chiqish zarur.

Bundan tashqari, o'quvchilarning murakkab so'zlar bo'yicha xatolari tahlili shuni ko'rsatadiki, quyidagi xatolar tez-tez uchraydi:

- So'zning keng ma'nosini qisqacha izohga cheklash
- Sinonimni noto'g'ri tanlash
- Kontekstdagi grammatik aloqalarni e'tiborsiz qoldirish
- So'zning qo'shimchali shaklini yoddan chiqarish

Shu muammolarni bartaraf etish uchun metodik yondashuvlarni sinov va solishtirish tahlili muhimdir.

- Darslik mualliflari bilan hamkorlikda, har dars boshlanishida murakkab so'zlar ro'yxatini, izohlarni va vizual qo'llanmalarni joylashtirish lozim.
- Maktablarda minimal texnik vositalar (masalan, rasm kartochkalari, lug'at plakatlari, rangli lug'at kartochkalari) tayyorlab berilishi zarur.
- O'qituvchilar uchun maxsus treninqlar tashkil etilishi kerak — scaffolding yondashuvi, multimedialardan foydalanish, so'z ishlash strategiyalari bo'yicha amaliy seminarlar o'tkazilishi.

- Dars rejasida murakkab so‘zlarga alohida e‘tibor beruvchi “So‘z bilan ishlash” bo‘limi kiritilishi.
- So‘zlar ustida ishlashni kichik dozalar (masalan, 2–3 so‘z) bo‘yicha bosqichma-bosqich bajarish, lekin muntazam takrorlash orqali mustahkamlash.
- O‘quvchilarning individual ehtiyojlarini inobatga olgan adaptiv yondashuv: ba‘zi bolalar uchun qo‘shimcha mashqlar, telegram yoki onlayn platformalarda qo‘shimcha lug‘at matnlari taqdim etish.
- Baholash shaklida murakkab so‘zlar bilan ishlash elementi o‘z aksini topishi lozim — masalan, so‘z ma‘nosini tushunish, sinov savollarida ushbu so‘zlarni qo‘llash.
- Eksperimental tadqiqotlar o‘tkazish: maktab darajasida turli metodlarni sinab, qaysi kombinatsiya eng yuqori samara berganini aniqlash.

Yuqorida tahlil qilingan metodik vositalar, cheklovlar va samaradorlik natijalari o‘qituvchilar, metodistlar va darslik mualliflari uchun muhim tavsiyalar bo‘lishi mumkin. Lekin shuni ta‘kidlash lozimki, har bir maktab va sinf sharoiti o‘ziga xos — sizga moslashtirilgan yondashuv tanlash muhimdir.

- Darsliklarda murakkab so‘zlar leksik (yangi), ko‘p ma’noga ega, iboraviy yoki morfologik jihatdan murakkab bo‘lishi mumkin.

- Ular bilan ishlashda metodik jihatdan tanlov, vaqt cheklovi, resurs yetishmasligi kabi muammolar mavjud.

- Samarali yondashuv sifatida scaffolding usuli, multimedialar, lug‘at ishlar, kontekstli dars ishlari, guruh muhokamalari, takrorlash va mustahkamlash tavsiya qilinadi.

- O‘qituvchilar uchun, darslik mualliflari bilan hamkorlikda murakkab so‘zlar lug‘atini oldindan tayyorlash, darslik tarkibiga lug‘at qo‘shimchalari hamda izohlar kiritish muhimdir.

Shu yondashuvlar qo‘llangan taqdirda, o‘quvchilarning leksik kompetensiyasi kengayadi, matnni anglash qobiliyati yaxshilanadi va dars samaradorligi ortadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh.M. **“Yangi O‘zbekiston maktab ostonasidan boshlanadi”**. – Toshkent: O‘zbekiston, 2020. – 45–46-betlar.
2. O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta‘limi vazirligi. **“Ona tili. 2-sinf darslik”** / Mualliflar: T. Tojiboyeva, M. Xoliqova. – Toshkent: “Yangiyo‘l poligraf servis”, 2023. – 8–120-betlar.
3. Xoliqova M. **“Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining so‘z boyligini rivojlantirish metodikasi”** // “Boshlang‘ich ta‘lim” ilmiy-uslubiy jurnal. – Toshkent: TDPU, 2022. – №3. – 34–38-betlar.
4. Qosimova M., Ochilova D., Usmonova M. **“Ona tili o‘qitish metodikasi”**. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019. – 55–67-betlar.
5. Rasulova N. **“Boshlang‘ich sinflarda so‘z ma‘nosini ochish usullari”** // “Ta‘lim jarayoni” ilmiy jurnal. – Toshkent: TDPU, 2021. – №4. – 20–26-betlar.